

Проф. др Небојша Жарковић*

Правци дугорочног развоја осигурања ствари, сем моторних возила

<https://doi.org/10.18485/aida.2023.24.ch2>

Пимљен: 25. 1. 2023.

Прихваћен: 13. 2. 2023.

Прегледни научни рад

Апстракт

У овоме раду истражен је важан део имовинских осигурања – осигурање ствари не рачунајући моторна возила, и са становишта њиховог очекиваног дугорочног развоја. После уводног дела, у жижи су се нашле процене обима премије те врсте осигуравајуће заштите у раздобљу 2021. – 2040. и кретање њеног учешћа у светској премији. Према меродавним предвиђањима, премија осигурања ствари (без моторних возила) ће расти брже од просека за осигурање имовине и њен удео ће се током анализираног двадесетогодишњег раздобља увећати за око пет постотних поена. На покретање оваквог раста утицаће, на првом месту, развитак привреде и кретање укупног домаћег производа, а потом по изражености утицаја следе промене климе, као тема која заокупља пажњу најшире јавности већ неколико десетина година, ширење градова (посебно у земљама у развоју), примена достигнућа савремене технологије и други чиниоци. Важан део истраживања спроведеног у раду тиче се претпостављених дугорочних промена које подразумевају погоршавање ризика код многих предузећа и растућу неопходност осигуравајуће заштите. Посебан нагласак стављен је на нужност уважавања политике одрживости приликом одобравања покрића бројних опасности које угрожавају ствари као предмете осигурања.

Кључне речи: дугорочни развој осигурања, осигурање ствари, сем моторних возила, климатске промене, привредни развоја и осигурање, урбанизација и осигурање

1. УВОД

Као што је познато, најважнији део неживотних осигурања су имовинска осигурања. У њима се осигураник обезбеђује, најпре, од штета на стварима (на пример, зградама, аутомобилима, машинама, стаклу) насталим услед бројних опасности чије остварење може проузроковати њихово оштећење или уништење. Уз осигурање ствари, у имовинско осигурање такође спада осигурање имовин-

* Универзитет „Привредна академија” Нови Сад, имејл: nzarkovic@sbb.rs.

ских интереса којим се пружа помоћ од могућег губитка, односно умањења осигураникове имовине (ту спадају осигурање од одговорности, осигурање кредита, осигурање од прекида рада, гаранцијско осигурање и друго). Има различитих приступа исказивању састојака осигурања имовине. Негде се издвајају превозна осигурања која заштићују ствари и имовинску корист током промета робе од разних ризика док траје превоз. Другде се, опет, осигурање од одговорности одваја као засебна целина.

Под осигурањем других ствари у овом раду се подразумевају све врсте осигурања у којима је предмет осигурања нека покретна или непокретна ствар, искључујући моторна возила. Та ствар за власника или корисника представља извесну вредност и подложна је опасностима чијим остварењем може доћи до њеног нестанка, оштећења или пропасти. Бројни су облици осигурања који потпадају под осигуравајуће покриће осталих ствари: осигурање од лома машина и других опасности, осигурање од пожара и других опасности, осигурање изградње, осигурање монтаже, осигурање зграда и њиховог садржаја, осигурање од провалне крађе и разбојништва, осигурање домаћинства, осигурање биљне производње, осигурање животиња и тако даље. Том заштитом се надокнађују само непосредне штете. За посредне штете постоје други видови обезбеђења путем осигурања имовинских интереса.

Претпоставља се да ће током наредних година осигурање ствари не рачунајући моторна возила постајати све ризичније и све сложеније. Рецимо, природне катастрофе су главни проузроковач штета у тој подврсти имовинских осигурања. Такве непогоде је тешко предвидети, а уз додатно дејство климатских промена оне ће постајати све чешће и све разорније. Сматра се да ће учешће премије осигурања осталих ствари у осигурању имовине у свету, као и у Србији, расти.

2. ПРОЦЕЊЕНА КРЕТАЊА И ПОКРЕТАЧИ РАСТА У ОСИГУРАЊУ СТВАРИ, СЕМ МОТОРНИХ ВОЗИЛА

Осигуравајуће покриће осталих ствари, сем моторних возила, налази се на другом месту по износу премије имовинских осигурања у свету. Премија из овог посла је 2021. године досегла око 500 милијарди САД долара, са учешћем од 25 посто у укупној премији осигурања имовине. Гледано у међународној равни, осигурање других ствари је по обиму премије равномерно распоређено по заједницама опасности правних и физичких лица. Тренутно на земље у развоју отпада тек 11 одсто светске премије тог одсечка заштите. До 2040. се предвиђа увећање укупне премије у осигурању других ствари више од два и по пута. Достићи ће близу 1.300 милијарди долара у ценама из 2021, суделујући са приближно 30 одсто збирне премије осигурања имовине (Swiss Re Institute, 2021b, 2; Swiss Re Institute, 2022b, 19).

Наравно, чим је реч о дугорочним проценама, неопходне су оградe због неизвесности везаних за климу, технологију, политичка збивања у свету, те друштвене и законске промене у целини. У сваком случају, извесно је да ће у расту предња-

чити земље у развоју, где се убраја и наша земља, као и да ће кључни чинилац подстицаја за осигурања осталих ствари бити привредни развитац.

Како се очекује, најважнији покретачи раста ће бити уз поменуто деловање привредног развоја, ширење градова и климатске промене. Везано за промене климе, на увећање премије утицаће и улагања у такозване зелене зграде и надградњу. Паметне куће, Интернет ствари, сензори, односно убројчена технологија у целини, исто ће утицати на осигурање осталих ствари, али на другачији начин. О свему томе биће речи у проужетку.

2. 1. Привредни развој

Развитац привреде је, као и увек, кључни чинилац повећања премије. Процењује се да ће он до 2040. године допринети са 75 до 77 одсто износа нове премије осигурања других ствари у свету. Посматрано десетинама година уназад, степен привредног развоја одувек је био најзначајнији покретач напретка осигуравајуће делатности – већи укупан домаћи производ по становнику одражавао се у још већем обиму премије по становнику. То показују и израчунати коефицијенти доходне еластичности за обухваћено раздобље 2021. – 2040. Они се за развијене земље крећу између 0,96 и 1,03, а за земље у развоју износе 1,08. Показатељ од 1,08 за слабије развијени део света подразумева да ће на сваких 100 долара раста укупног домаћег производа, премија осигурања порастати за 108 долара (Swiss Re Institute, 2021b, 14).

2. 2. Ширење градова

Ширење градских насеља би, исто тако, требало да у извесној мери допринесе увећању премије осигурања других ствари, поготово у земљама у развоју, што значи и у Србији. Процењује се да ће учешће градског у укупном становништву у земљама у развоју са 54 одсто 2021. нарасти на 63 одсто 2040, што би подразумевало нових 1,5 милијарду грађана. У развијеним земљама, због ионако раширених градова, урбанизација неће бити значајан подстицај расту премије осигурања осталих ствари. Урбанизација ће тако, у целини, донети додатних 3 одсто укупног износа увећања премије.

Растућа разина дохотка и улагања у надградњу, који су по правилу везани за ширење градских насеља, доприносе повећаној тражњи за осигурањем привреде и домаћинства.

С нарастањем броја становника у градовима, како смо истакли, превасходно у земљама у развоју, исто тако ће расти и њихове потребе за услугама које пружа неопходна градска надградња – скупе грађевине попут аеродрома, брзих пруга и других објеката масовног превоза. Градовима који се проширују биће исто потребна улагања у мрежу за електричну енергију, плин, воду, затим здравствену негу и одношење смећа. Упоредо са урбанизацијом, у земљама у развоју иде индустријализација што, даље, подразумева потребу за осигурањем производних постројења. Овакав развој ће подстаћи потражњу за техничким осигурањима.

Техничка осигурања чине сродне врсте заштите којима се покривају ризици техничке природе. Њима се углавном обухватају појединачно побројане ствари, а обавеза за накнаду штете постоји, у начелу, за све непредвидиве догађаје уколико нису изричито искључени. У техничка осигурања спадају покрића непокретних и покретних уређаја спремних за рад, односно који су у погону: осигурање од лома машина и других опасности као њихов најстарији и најзначајнији део, осигурање грађевинске опреме, осигурање електронских уређаја, осигурање изградње, осигурање монтаже, гаранцијско осигурање машина, осигуравајућа заштита техничких уређаја у домаћинству (Жарковић, 2013, 546).

Ширење градских подручја и нужне пратеће надградње такође повећава вредности имовине која је изложена природним непогодама. Док градови расту, државне и градске власти ће се морати све више позабавити улагањима која повећавају отпорност грађевина у светлу повећане учесталости и озбиљности временских непогода насталих услед промена климе.

Уз велику непосредну изложеност опасностима која проистиче из ширења градова, урбанизација додатно преображава изграђена подручја тако што се природне површине покривају асфалтом, бетоном, опекама, плочама од разних материјала, на њима ничу зграде, путеви, паркиралишта. Ово својеврсно „печаћење тла” смањује природну способност упијања воде, подстичући њено брзо даље отицање. То је разлог све већег броја поплава у градским срединама.

Тачно је да у градовима постоје канализацијске мреже за одводњавање, али због старења и недовољног одржавања расте опасност од њиховог загушења и изливања воде. Сведоци смо таквих догађаја такође у нашим градовима, на срећу без великих плављења. Једна од критичних тачака у Новом Саду годинама је био подвожњак испред железничке станице из правца Београда.

Следећу велику опасност представља ширење градских насеља управо у посебно изложеним областима, на морским и речним обалама, односно делтама. Многи од највећих светских градова смештени су у обалским подручјима с малом надморском висином. У градовима попут Цакарте, Калкуте, Гуангџоуа и Шангаја спојено дејство протезања насеља у ризичном подручју, уз слегање тла и пораст нивоа мора, истакло је у први план могућности настанка огромних штета од обалских поплава (Swiss Re Institute, 2022a, 17). У Србији немамо оваквих примера, сем можда у неким мањим насељима.

2. 3. Климатске промене

Промене климе су незаобилазан чинилац од утицаја на премију осигурања осталих ствари. Зашто се овде поново истичу? Ствари, не рачунајући аутомобиле, су непокретљиве или слабо покретљиве. Уколико запрете пожар, поплава или вихор, зграду творнице је немогуће померити, залихе сировина и готове робе готово немогуће. Ораница покривена осигуравајућом заштитом увек остаје где јесте са усевима који су на њој посејани. С друге стране, у случају правовремене дојаве непогоде, моторна возила су покретљива и мање или више се могу склонити на безбедније место.

Процењује се да ће се утицај промена климе преобратити у тражњу за додатних 20 до 22 посто нове премије осигурања до 2040. године. Заоштравање климатских опасности, као што су поплаве и шумски пожари, подићи ће у вишу раван и штете и премије (Јовановић, 2021, 8).

Дејство измена климе већ је одавно присутно: више температуре, раст нивоа мора, све израженије временске крајности попут још чешћих и још дужих топлотних таласа – сетимо се прошлогодишњег лета, 2022, када су дневне температуре у нашој земљи током више дана премашивале 40 степени целзијуса. У те крајности свакако спада и продужена сезона шумских пожара и неправилни обрасци кишних падавина.

Разумно је очекивати да ће раст температура доводити до све учесталијих разорних временских непогода, што ће онда наредних деценија допринети осетном увећању штета обухваћених заштитом коју пружају полисе осигурања. Тачан степен улива промена климе на штете је тешко предвидети, јер још многи чиниоци, попут развика привреде, ширења градова и промена коришћења земљишта исто имају важну улогу и чак појачавају деловање климатских утицаја. С друге стране, напори за смањење опасности у склопу процеса управљања ризицима и мере прилагођавања на климатске промене могу у будућности деловати на смањење штета у осигурању других ствари.

Осигуравачи разврставају временске опасности које нарочито угрожавају остале ствари на прворазредне и другоразредне.

Прворазредне су често просторно ограничене. Од њих се најважнијим сматрају земљотреси и тропски циклони за које се везују могућности највећих штета. Код њих и у будућности остаје висок степен неизвесности, јер се дешавају у нередовним размацима. Обележава их велика променљивост настајања коју није лако обухватити актуарским прорачунима. Оно што је извесније јесте њихова јачина. Тропски циклони, заједно са растућим нивоима мора, посебно угрожавају приобална подручја. У наредним годинама ће готово извесно доћи до увећања таквих штета у осигурању. С циклонима су повезане веће количине кише, те олује које проузрокују клизање и обрушавање тла. У оквиру ових разматрања наводимо како се сматра да раст температуре за један степен целзијуса доприноси количинама кише већим за 13 до 17 посто (Liu, M. et al, 2019, 48).

Другоразредне опасности проузрокују мале до средње појединачне штете и њима се прибарају град, поплава, суша, олуја, шумски пожар. У њих спадају и посредна дејства прворазредних ризика, као што су поменуте падавине током тропских циклона. Другоразредне опасности се дешавају чешће него прворазредне опасности, и када се сабере њихово дејство долазимо до растућег терета за светско осигурање (Sinai, 2019).

Досада је утицај климатских промена био уочљивији код другоразредних догађаја. Године 2021. око 70 одсто обима штета од временских непогода покривених осигуравајућом заштитом тicao се управо њих. Први пут се десило да штете проузроковане другоразредним штетним догађајима премаше 10 милијарди долара, као што је било у случајевима зимске олује „Ури” у САД и разорних поплава у средњој Европи. Такође, протеклих година је запажен скоковити раст штета од

шумских пожара, и то од мање од 2 посто штета које отпадају на разорне природне догађаје пре 2016, на преко 12 посто након тога (Swiss Re Institute, 2021a, 10). Уз то још, већина модела климатских дејстава процењују будуће снажење обима падавина услед све веће влажности атмосфере и растућих температура.

Дакле, предвиђа се да ће на осигурање других ствари са становишта промена климе највише деловати тропски циклони, зимске олује, поплаве и шумски пожари. С тим у складу, мења се и улога реосигурања. Обрасци ризика морају се прилагођавати новој стварности која подразумева раст цена реосигуравајуће заштите. Према тумачењу „Свис реа”, важност реосигурања је и у томе што оно по целом свету шаље ценовне сигнале на основу којих предузећа опажају који им се пројекти исплате, а који не. Тако се може десити да трошкови који прате ризике постану у неким подручјима толико високи да више нема смисла тамо улагати, односно градити (VW-Redaktion, 2022).

2. 4. Зелена надградња

Олакшавање последица климатских промена захтева улагања у такозвану зелену надградњу. Шта значи овај појам? Зелена надградња је дугорочно планирана мрежа природних и полуприродних подручја на којима се пружа низ привредних или друштвених услуга блиских природном окружењу, попут обезбеђења чисте пијаће воде, чистог ваздуха, простора за разоноду грађанства или ублажавање неповољне климе, односно прилагођавање на њу (European Commission, 2022).

Зелена надградња ће се ширити, уважавајући питања одрживости, полазећи од све већег броја становника на Земљи и потребе огромних градова. Садашња енергетска, превозна, грађевинска и водоводна надградња стварају више од 60 одсто гасова који доводе до нежељеног дејства стаклене баште. С тога разлога, постојећа надградња ће претрпети големе промене, као што су производња електричне енергије обновљивим изворима (вода, ветар, сунце и други).

Подржавајући програм рада одрживости, осигуравајућа друштва се још могу окористити преузимањем опасности својствене изградњи и раду окончаних пројеката зелене надградње. Сматра се да би светска премија која покрива таква улагања могла порастати са 12,6 милијарди долара 2019. на 24 до 38 милијарди долара 2040. године. Нова надградња би могла подстаћи привредни раст, водећи даљем порасту премије свих имовинских осигурања.

На засићеним тржиштима, попут САД, Јапана, Канаде и Аустралије, грађевинска законодавства су непосредно смањила опасности и побољшала осигурљивост. Примера ради, делотворни прописи о грађевинарству у тим државама захтевају подизање зграда на уздигнутијим теренима или појачавање темеља кућа. У областима подложним шумским пожарима закони прописују устројење система раног обавештавања о настанку и ширењу пожара, боље планирање природне средине, односно околине и друге противпожарне мере чиме се, избегавањем или смањивањем опасности од разорних пожара, штите и животи људи и њихова имовина. Сем тога, измене у начину коришћења земљишта, као што су одвраћање од развоја у високо ризичним подручјима, прављење различитих зона градње или

подстицање пресељења из ризичних делова земље могу смањити губитке на које би утицала моћ природе (Shreve, Kelman, 2014, 231).

Још пређашњих година су вршена научна истраживања која су подржала овакав приступ државних власти. У једном од њих је доказано да строжији грађевински закони смањују новчане износе који терете владу након настанка оркана (Deryugina, 2013). Други су, опет, оценили како је закон о грађевинарству Флориде смањио губитке од зимских олуја до 72 одсто, а учињена анализа трошкова и користи указује да један долар утрошен у подизање безбедније зграде доноси уштеду од шест долара мањих штета (Simmons, Czajkowski, Done, 2018, 169).

2. 5. Примена савремене технологије

Истакнуто место међу чиниоцима који утичу на премију осигурања осталих ствари (не рачунајући моторна возила) има још примена савремене технологије. Технолошка решења Интернета ствари, рачунарских облака, вештачке памети, машинског учења и квантног рачунарства свакако би могла подржати увођење новина у осигурање, унапредити доживљај странака приликом куповине полисе и касније бриге о њима.

Од наведених савремених решења вероватно је упутно појаснити израз квантно рачунарство. Оно представља научно подручје усмерено ка развоју рачунарске технологије усредсређене на начела квантног учења; а квантно учење објашњава природу и понашање енергије и материје на атомском и податомском (квантном) нивоу (Gillis, 2023).

Добро је познато да је друштвено одговорно понашање један од стубова пословања осигуравајућих друштава, о чему сведоче многобројни примери из иностране, али и домаће праксе (Ђећа, Ђећа, Лукић, 2022, 27). Технологија има незаобилазно место и са стајалишта пословне друштвене одговорности која се тиче мере у којој су предузећа одговорна према друштвеној заједници у задовољавању различитих законских, моралних и привредних стандарда (Hayes, 2023).

Упечатљив пример коришћења технологије у наведеном смислу даје друштво које се не налази ни у једној развијеној земљи, већ у земљи у развоју, у Тајланду. Реч је о осигуравачу „Сомпо иншуранс“ (Sompo Insurance) са седиштем у Бангкоку, а пример потиче из осигурања пољопривреде као незаобилазног дела осигурања других ствари.

Пољопривреда је кључна тајландска привредна делатност. Климатске промене и тамо већ дуже времена отежавају добре и уносне приносе од бербе, односно жетве усева и плодова. Водећи тајландски извозни производ је лонган („змајево око“), воће које се једе сирово или употребљава у супама, десертима и слаткишима. Годишњи приход од извоза лонгана је 4,9 милијарди долара (Cargemini Research Institute, 2022, 18).

Пословни изазов са којим су се суочили у „Сомпо иншурансу“ била је подршка смањивању губитака воћара насталих услед временских утицаја. Пошто се количина кише осетно мења сваке године, осигуравач је начинио полису чије давање покреће суша. У сарадњи с тајландском банком за пољопривреду и задру-

гаре, „Сомпо иншуранс” је покренуо план осигуравајуће заштите од те временске недаће користећи показатељ обима падавина.

Накнада се исплаћује осигураним воћарима када сателитски подаци укажу на одговарајући показатељ, односно премалу количину кише. Ради се о првој полиси такве врсте на свету. Покриће је уведено 2019. године у сарадњи с технолошким центром из Јапана, где се налазе и власници „Сомпо иншуранса”. Користи се сателитска карта падавина која приказује податке о киши сваког сата. Процене штета су могуће без одласка на лице места, што је неспорно велики напредак. Посредством поменути банке полисе осигурања су доступне воћарима у сва 24 округа у северном Тајланду где се гаји лонган.

Покретање овог посла омогућило је осигуравачу у овој далекој земљи да унапреди знања и умења у осигурању утемељеном на временским индексима, да прикупља податке о штетама и што више олакша последица непогода месним пољопривредницима. До 2021. године „Сомпо иншуранс” је проширио показатељско осигурање и на произвођаче пиринча и шећерне трске, спајајући домаћа знања са техничком подршком из иностранства.

Технологија паметних кућа и градова исто умањује опасности. Већ сада је савршено јасно да ће дигитална технологија уобличавати тржиште имовинских осигурања следећих двадесетак година. Такозвана паметна производња, куће и градови спајају податке и технологију како би дали све успешнија убројчена решења домаћинствима, предузећима и месним властима. Упоредо се појављује и такозвана паметна надградња за градска насеља, у оквиру чега се у путеве, зграде и друге објекте уграђују сензори. Добијени подаци могу бити употребљени за ублажавање различитих опасности, укључујући оне у погледу климатских промена. Рецимо, Да Нанг у Вијетнаму је редовно изложен тајфунима и поплавама. Тамошњи уред за праћење промена климе је устројио рано упозоравање које предсказује висину водостаја и одређује могућа погођена места (McKinsey Global Institute, 2018). Можемо се само запитати шта би се десило, односно, боље рећи, шта се не би десило 2014. године да смо имали такав систем дојаве у Обреновцу.

Дигитализација, то јест убројчавање, може снабдети осигураваче огромним количинама података повезаних с ризицима. На тај начин се отварају могућности развита прилагодљивих алата за осигуравање, уз обезбеђење даљинске сарадње са осигураницима током целокупног трајања покрића.

Наредна могућа последица дигитализације и Интернета ствари у осигурању је пад просечне величине одштета, пошто се код осигуравача развија боље разумевање опасности. Искуство из праксе друштва „БНП париба кардиф” (BNP Paribas Cardif), које је покренуло телеметријску услугу осигурања домаћинства у Италији пре равно 10 година упоредо са устаљеном понудом, указује да су надокнаде из осигурања до 20 посто ниже у првом случају (Insurance Nexus, 2019).

3. ДУГОРОЧНЕ ПРОМЕНЕ И ОЧЕКИВАЊА

Опште стање ризика и изложеност ризицима погоршавају се код многих предузећа, док код осигуравача других ствари расту очекивања да се још више изрази

њихов утицај на бољу будућност заштите. Осигуравајућа друштва се не суочавају само са очекивањима, него и са новим законодавним и надзорним оквирима који се непрестано шире. Како ће на дуги рок изгледати поступак осигуравања осталих ствари сем моторних возила у пракси?

Према једном истраживању, већ 45 одсто осигуравача ствари у свету приликом одобравања покрића узима у обзир стајалишта одрживости. Да би испунили нове захтеве, они морају дати јасна упутства преузимаачима опасности. Вредновање ризика у целини постаје обухватније и захтева ширу основицу података. Да би се задовољило унутрашњем управљању ризицима, као и управљању ризицима странака, нужно је делом аутоматизовати процесе анализе опасности и одређивања цене полисе. Осигуравачима других ствари, како смо изнели, постаје све значајније и суочавање с растућим климатским ризицима, при чему ће они своје услуге у растућој мери усмеравати на спречавање настанка и сузбијање последица штета (Capgemini Research Institute, 2022, 16).

Из истог истраживања занимљиво је истаћи да већ 27 одсто осигуравајућих друштава у свету ограничава заштиту неодрживих опасности. Рецимо, она неће издати полисе снабдевачу енергије који троши фосилна горива. Даље, 30 посто друштава одобрава повољније услове странкама које уводе одрживе мере. Занимљиво је изнети да у међународној равни 35 одсто осигуравача још увек не примењује мере које се тичу одрживог осигуравања. У ту трећину углавном спадају и друштва из Србије која осигуравају остале ствари.

Многи осигурачи су се добровољно прикључили политици одрживог осигуравања Уједињених нација. Приликом њеног спровођења држе се нарочито следећа четири начела (UN, 2012):

- придржавање стандарда одрживости;
- сарадња са странкама и пословним ортацима;
- сарадња с државним органима и власницима друштава за осигурање;
- обелодањивање у јавности достигнућа из области одрживости.

Начела представљају само полазиште, ослонац, који Уједињене нације у будућности ваља да надограде и прошире. Већ више од 120 осигуравача из целог света је приступило тим начелима.

Осигуравајућу делатност непрекидно прате измене закона и других прописа, што нарочито обележава Европску унију. Одељења за преузимање опасности везаних за остале ствари стално морају уважавати најразличитије смернице из Брисела као допуну текућој свакодневици, при чему многим од њих мањка одређености, уз неједнака тумачења. Било како било, трошкови због примене прописа расту, а слобода осигуравача приликом одабира ризика се сужава.

Само је ограничено могуће пратити колико се преузимаачи опасности заиста придржавају донетих правила, зато што поступак преузимања и даље већином прате ручни процеси. К томе, у осигурању осталих ствари постоји могућност прихватања неименованих опасности. Оне се не наводе поименце у полиси, што значи да могу проћи и ризици неспојиви с новом политиком.

Преузимаачи ризика су тако суочени са изазовима да се што боље и прилежније држе начела која су прихватила њихова друштва за осигурање. Ваља очеки-

вати да ће то чинити и због властите користи, јер се њихове способности мере добрим осигуравајуће-техничким учинком и мањом изложеношћу преузетог скупа опасности па ће имати непосредне користи од изједначеног портфеља који не прате претерано велике штете (Stakoulas, 2022, 71).

У односима на линији осигуравач – посредник или заступник осигурања – странка, приликом спровођења начела одрживости такође може доћи до напетости. У осигурању осталих ствари, које обележава важна улога заступника и посредника, решење у крајњем зависи од добре сарадње са осигураником. Уколико су опасности противречне водичу за осигурање који уважава одрживост, биће или искључене или прихваћене само ограничено, уз висок самопридржај, то јест учешће осигураника у штети или уз ниску границу покрића као горњи износ до којег осигуравач сноси штету. Посредник, односно заступник тада је принуђен да опасности пренесе мање строгом осигуравајућем друштву. Пошто се број друштава која прихватају правила одрживости непрекидно повећава, обухват неодрживих опасности се отежава, што може затегнути односе са осигураником.

Продавци осигурања и саветници осигураника са својим странкама редовно, најмање једанпут годишње, претресају стање осигурања осталих ствари како би установили могуће промене опасности и пратећих прописа. Осигуравачи би требало да подстичу осигуранике да привређују одрживо, нудећи им услуге спречавања и смањивања опасности и штета повезаних с климатским променама. Значајан подстицај при томе је одобравање попушта на премију странкама које заиста и примене мере које побољшавају управљање ризицима.

Према Светском извештају о имовинским осигурањима за 2022. годину, у околностима када су вести из целог света преплављене подацима о разорним природним непогодама, чак 65 одсто странака је заинтересовано за услуге спречавања штета и умањења њихових последица због климатских узрочника. И не само што су заинтересовани, већ је 53 одсто њих спремно да плати такве услуге, што је изузетно велики раст у поређењу са 15 одсто како је било пре само три године у извештају за 2019. (Capgemini Research Institute, 2022, 11).

У осигурању других ствари, снажно заснованом на употреби података, бројни инострани осигуравачи су на добром путу да посредством рачунарских система макар делом аутоматизују подршку процени опасности. Да би задовољили захтеве за одрживим делањем, на друштвима за осигурање је да прошире управљање ризицима посредством нових извора података, показатеља одрживости и модела опасности који одговарају појединим гранама осигурања.

4. ЗАКЉУЧАК

Из свега досада наведеног недвосмислено произлази да нас у будућности, на дуги рок, очекују врло крупне промене у осигурањима ствари, сем моторних возила. На њих ће, у најопштијем смислу, највише утицати брзина и степен вредног развоја, али и други чиниоци.

Општа полазишта дугорочних промена које очекујемо у осигурању других ствари су процењени токови премије осигурања у наредних двадесет година

(2021. – 2040.), затим кретања на страни привредног развитка, климатске промене (као незаобилазна и честа тема не само у осигурању, већ и у свакодневном животу), те ширење градских насеља, зелена надградња уз уважавање политике одрживости и примена најсавременије технологије.

Истичемо да се опасностима које прете у осигурањима других ствари може и ваља управљати коришћењем широког низа физичких, привредних и друштвених решења. Усаглашено деловање током целокупног процеса управљања ризицима подразумева сарадњу свих кључних учесника – државних власти, осигуравача и осигураника.

На осигуравајућој делатности је, посебно, да процени опасности савременим технолошким средствима, користећи рачунаре и обиље података, те да улагањима помогне физичку заштиту од бројних опасности у осигурањима осталих ствари. Пошто ће стварима и тада претити многе опасности, на осигурању је да понуди приуштиве и применљиве полисе, преузимајући опасности од власника, односно корисника других ствари.

Nebojsa Zarkovic, PhD

Professor, University Business Academy in Novi Sad, Serbia

Directions of long-term development of property insurance, except motor vehicles

Review scientific paper

Summary

Property insurance (except motor vehicles) is the second largest line of business in property & casualty insurance in the world. According to reliable data, global premiums in that line were about USD 500 billion in 2021, accounting for 25 per cent of the total property&casualty insurance. It is forecast that by 2040 global premium of property insurance (except motor vehicles) will reach USD 1.3 billion (around 30 per cent of the P&C total). About three quarters will originate from the advanced markets, where insurance penetration rates are higher. The main drivers of growth will be the effects of economic development, urbanisation and climate change. Other possible drivers are smart homes, the Internet of Things, sensor technology, green buildings, etc. Historically, the stage of development of an economy has been the most important factor in premium growth: higher GDP per capita translates to higher gross written premiums per capita. Urbanisation will also increase global premium of property insurance (except motor vehicles), most notably in emerging markets. It will not be an important contributor to premium growth in advanced markets, reflecting the already high levels of urbanisation in many of these countries. With respect to climate

change, it is estimated that rising weather-related catastrophe losses will translate into much new premiums. Disasters are hard to predict and with climate change, weather-related catastrophes will likely become both more intense and frequent. An escalation of climate risks such as floods and wildfires, will increase insured claims and premiums. With the focus on sustainability, ever-growing population and mega cities, global investment in green infrastructure is on the rise. Insurers can benefit from these opportunities to underwrite risks inherent in the construction and operational phases of green infrastructure projects. In mature markets such as the US, Japan, Canada and Australia, building codes and other preventive measures have reduced risks and improved insurability. The increased importance of digital technology will also shape the property insurance market over the next two decades.

Key words: long-term development of insurance, property insurance (except motor vehicles), climate change, economic development and insurance, urbanisation and insurance

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

- Gillis, A. (2023). *quantum computing*, доступно на: <https://www.techtarget.com/whatis/definition/quantum-computing>, 13. 1. 2023.
- Deryugina, T. (2013). *Reducing the Cost of Ex Post Bailouts with Ex Ante Regulation: Evidence from Building Codes*, 29 Sep 2013, доступно на: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2314665, 30. 12. 2022.
- European Commission, *Ecosystem services and Green Infrastructure*, 29. 7. 2022, доступно на: https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/index_en.html, 13. 1. 2023.
- Жарковић, Н. (2013). *Појмовник осигурања*, Нови Сад: Сконто.
- Insurance Nexus. (2019). *Connected Insurance Report*, доступно на: <https://www.the-digital-insurer.com/wp-content/uploads/2020/04/1612-Insurance-Report-IoT-2019.pdf>, 30. 12. 2022.
- Јовановић, С. (2021). Климатске промене и осигурање од поплава у Немачкој, Великој Британији и Србији, у: Јовановић, С., Марано, П. (уредници): *Модерне технологије, нови и традиционални ризици у осигурању* (6–21). Београд: Удружење за право осигурања Србије и Удружење осигураваача Србије.
- Liu, M. et al. (2019). Causes of large projected increases in hurricane precipitation rates with global warming, *Climate and Atmospheric Science*, 38 (2), 45–61, доступно на: <https://www.nature.com/articles/s41612-019-0095-3>, 29. 12. 2022.
- McKinsey Global Institute. (2018). *Smart cities in Southeast Asia*, Discussion Paper, доступно на: <https://www.mckinsey.com/business-functions/operations/our-insights/smart-cities-in-southeast-asia>, July 2018, 30. 12. 2022.
- Shreve, C., Kelman, I. (2014). Does mitigation save? Reviewing cost-benefit analyses of disaster risk reduction, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 10, 213–239.
- Simmons, K., Czajkowski, J., Done, J. (2018). Economic Effectiveness of Implementing a Statewide Building Code: The Case of Florida, *Land Economics*, 94 (2), 155–174.
- Sinai, D., Secondary perils – not so Secondary, 17. Apr 2019, доступно на: <https://www.swissre.com/risk-knowledge/mitigating-climate-risk/natcat-2019/secondary-perils-not-so-secondary.html>, 15. 1. 2023.

- Stakoulas, N. (2022). Mammutaufgabe, *Versicherungswirtschaft*, Juli, 70–72.
- Swiss Re Institute. (2021a). Natural catastrophes in 2020, *Sigma*, 1.
- Swiss Re Institute. (2021b). More risk: the changing nature of P&C insurance opportunities to 2040, *Sigma*, 4.
- Swiss Re Institute. (2022a). Natural catastrophes in 2021: the floodgates are open, *Sigma*, 1.
- Swiss Re Institute. (2022b). World insurance: inflation risks front and centre, *Sigma*, 4.
- UN. (2012). *EPFI Principles for Sustainable Insurance*, доступно на: <https://www.unepfi.org/psi/the-principles/>, 15. 1. 2023.
- VW-Redaktion. (2022). *Swiss Re-Chef Mumenthaler: „Noch sind Naturkatastrophen gut versicherbar, aber sie werden teurer“*, 9. 9. 2022, доступно на: <https://versicherungswirtschaft-heute.de/koepfe-und-positionen/2022-09-09/swiss-re-chef-mumenthaler-noch-sind-naturkatastrophen-gut-versicherbar-aber-sie-werden-teurer/>, 11. 1. 2023.
- Hayes, A. (2023). *Corporate Citizenship*, доступно на: <https://www.investopedia.com/terms/c/corporatecitizenship.asp>, 12. 1. 2023.
- Capgemini Research Institute. (2022). *World Property and Casualty Insurance Report 2022 – Walking the Talk*, Paris: Capgemini Research Institute.
- Теха, М., Теха, Н., Лукић, М. (2022). Друштвена одговорност у осигурању као важан принцип савременог пословања, *Евројска ревија за њраво осигурања*, 21 (1), 25–32.